

Vår gemensamma syn på vinst i välfärden

Välfärdens, inklusive skolans, verksamheter är ingen marknad. Vi är inte konsumenter i förhållande till välfärden, vi är medborgare. Socialdemokraterna, Miljöpartiet de gröna och Vänsterpartiet har en samsyn om detta. Vi anser att skattemedel ska användas till just den verksamhet de är avsedda för och att överskott som huvudregel¹ ska återinvesteras i verksamheten.

Denna syn ska komma till tydligt uttryck i den kommande budgetpropositionen och konkreta ändringsförslag föreslås. Regeringen ska avisera och därefter lägga fram förslag som stärker medborgarnas och de folkvalda församlingarnas ställning, samtidigt som en mångfald av olika alternativ och utförare värnas. Frågan om vinst i välfärden behöver adresseras från en rad olika perspektiv för att politiken ska vara verkligt verkningsfull. Det finns ett starkt engagemang bland mycket breda led i befolkningen för att göra något åt dagens situation. Därmed finns en stark förväntan på oss som folkvalda, inte bara inom våra tre partier, att verka för åtgärder mot vinstjakten i välfärden.

Nedan konkretiserar vi de första och viktigaste stegen för att se till att skattemedlen går till det de är avsedda för. Skattemedel ska användas för att utveckla välfärden – inte berika enskilda företag eller enskilda individer. Den vinstjakt som pågår i välfärden måste stoppas. Både för att resurser ska användas till det de är avsedda för, och för att kommersialiseringen får negativa följder vad gäller likvärdighet, kvalitet, effektivitet, behovsstyrning och öppenhet inom den samlade välfärden. Om de förslag vi kommit överens om skulle visa sig vara otillräckliga för att uppnå syftet är vi beredda att gå vidare med ytterligare åtgärder.

Dagens kommersialisering av välfärden har lett till ett ökat behov av kontroll och granskning i efterhand, något som skapar resursslöseri och ineffektivitet. Det behöver skapas ett gemensamt regelverk som på förhand reglerar att aktörer som verkar i välfärden har verksamheten som främsta syfte, inte vinstintresset.

Välfärd utan vinstintresse

Våra partier är överens om att vinstjakten som incitament ska bort från välfärdssektorn. Vår gemensamma utgångspunkt är att behoven i skola, vård och omsorg gör att det inte finns utrymme för vinstutdelning av skattemedel till aktieägarna om verksamheten utförs av ett bolag. Detta är en omfattande process, som måste ske i flera steg. En utredare skall lämna förslag dels kring hur reglerna för offentliga medel för driften av skattefinansierad välfärd skall utformas så att medlen kommer brukarna till godo och överskotten som huvudregel återförs till verksamheten, dels beskriva vilken påverkan en sådan reglering får för brukare, anställda och existerande aktörer och hur de senare kan ges stöd och anpassa sin verksamhet till sådana nya förhållanden. Skattemedel ska gå till just den verksamhet de är avsedda för. Regleringarna ska omfatta skola inklusive förskola, äldreomsorg, det vill säga hemtjänst och äldreboende, vård vad avser sjukhus och primärvård samt HVB-hem. Inom flyktmottagandet krävs åtgärder som minskar utrymmet för kommersiella aktörer att göra orimliga vinster och att urholka kvaliteten.

Våra partier är överens om följande utgångspunkter, vilka fastslås i budgetpropositionens finansplan och ska utgöra grund för arbetet med utredning och uppföljning.

Skattemedel ska användas enbart till den verksamhet de är avsedda för. Förutsättningen för att privata aktörer ska få verka inom välfärdssektorn ska vara att syftet med verksamheten är att tillhandahålla

¹ Privat insatt kapital och låg ränta på detsamma behöver inte återinvesteras. Om ägare till verksamheter fortsätter att av skattemedlen ta ut stora vinster, trots de nya regler som aviseras i denna överenskommelse, är vi beredda att gå vidare med ytterligare åtgärder.

utbildning, vård eller omsorg av god kvalitet, inte att dela ut vinst till ägarna eller på annat sätt föra ut överskott ur verksamheten. Bolag som är verksamma i välfärden ska kunna påvisa att de inte drivs med vinstintresse för att kunna få ta del av offentliga medel. Eventuella överskott ska som huvudregel investeras i den verksamhet där de uppstått. Nya regler kring hur offentliga anslag får användas inom välfärden ska starkt begränsa möjligheterna att göra vinst, även vid försäljning. Det ska utredas om bolag som är verksamma i välfärden ska tillståndsprövas utifrån ett regelverk med ovan beskrivna innebörd innan de får vara verksamma. Uppföljning skall ske av att skattemedlen enbart används för avsedd verksamhet och att reglerna inte kringgås i syfte att tillgodose ägarnas ekonomiska intressen. Det nya regelverket ska gälla såväl befintliga som nya utförare.

Ovanstående ska ligga till grund för direktiv till en utredning som ska ta fram nödvändig reglering på området. En utredning aviseras i budgetpropositionen och tillsätts i januari 2015 och ska lämna förslag i mars 2016. Propositioner utifrån utredningen ska läggas 2016. Partierna är också överens om att gemensamt utse utredare samt att proposition med ovan inriktning ska läggas fram av partierna gemensamt.

Utredningen ska även omfatta följande:

- Utredningen ska överväga införandet av en syftesparagraf i bolagsordning eller andra styrande urkunder, med innebörden att verksamheten är syftet, inte att dela ut vinst till ägarna. Det ska utredas hur en extern instans eller ytterligare lagändringar kan säkerställa att syftet efterlevs.
- Utredningen ska undersöka hur SVB, eller andra nya bolagsformer, bör användas i välfärden i förhållande till det nya regelverket.
- Utredningen ska överväga bemanningskrav. I välfärden är lönekostnader den enskilt största utgiftsposten. Att dra ned på antalet anställda är därmed ett av de lättaste sätten att hålla nere kostnaderna. På så sätt skapar vinstsyftet starka drivkrafter att hålla nere på kvaliteten i välfärdsverksamheter. Ett bemanningskrav som reglerar att privata aktörer inte kan dra ned på personaltäthet eller personalkostnader kommer att starkt begränsa möjligheterna att göra vinst inom välfärden.
- Utredningen ska undersöka en ny styrning i välfärden efter New Public Management. Välfärdsprofessionernas kunnande och yrkesetik ska bli vägledande.
- Utredningen ska utveckla en nationell strategi för idéburen välfärd. Icke-kommersiella aktörer ska få möjlighet att växa och utvecklas. Deras självständighet ska värnas.
- Tillståndsprövning av alla aktörer inom välfärden ska utredas, liksom på vilket sätt ovanstående krav kan kopplas till denna tillståndsprövning. En sådan prövning ska ske på ett rättssäkert sätt.
- Utredningen ska föreslå konsekvensändringar gällande LOV utifrån det ändrade regelverket.
- Kommunallagen anger idag att en kommun inte får gynna enskild person eller företag. Det finns dock flera exempel på att när en kommun ändå genomfört en försäljning till underpris eller på annat felaktigt sätt så får det inte tillräckliga konsekvenser. Utredningen ska se över dagens lagstiftning för att säkerställa att kommunen i sådana fall får tillbaka de förlorade skattepengarna.

Etablering av nya fristående skolor

Svensk skola är i kris och därmed i stort behov av krafttag. I ett nationellt och sammanhållet skolsystem har kommunerna ansvaret för att garantera alla barn och unga rätt till god utbildning med

hög kvalitet. Vi vill därför ge kommunerna avgörandet över nyetableringen av skolor med vinstsyfte. Detta beslut ska föregås av en utredning och proposition läggas 2015.

Etablering inom LOV

Det är i dag obligatoriskt för landstingen att använda LOV i primärvården. Konsekvensen av tvångs-LOV inom primärvården har blivit en systematisk snedfördelning av skattemedel där lönsamma områden har prioriterats på bekostnad av andra. Ändringar föreslås i hälso- och sjukvårdslagen gällande delar som tvingar landstingen att införa fri etableringsrätt för primärvårdsföretag.

Beslut om att upphäva tvångs-LOV gällande primärvården fattas i budgetpropositionen.

När det gäller LOV i övrigt, kommer denna lagstiftning, i sin nuvarande form, som längst att vara i bruk fram tills ny lagstiftning träder i kraft gällande regleringen för att begränsa vinstintresset i välfärden. I och med denna kommer ett nytt regelverk angående valfrihetssystem att bli gällande. I avvaktan på ny lagstiftning ska de kommuner och landsting som väljer att tillämpa LOV kunna ta med medborgarnas behov, tillgänglighetsaspekter och ekonomiska överväganden vid val av de utförare som ska bedriva skattefinansierad välfärdsverksamhet inom LOV. Antalet utförare ska kunna begränsas och avtalen bör kunna prövas regelbundet.

Kommuner och landsting ska kunna avgöra om upphandlingar och valfrihetssystem ska riktas till enbart icke-kommersiella aktörer.

Skatteplanering

Det är orimligt att företag som till stor del finansieras av skattemedel inte betalar skatt i Sverige, genom att vara baserade i så kallade skatteparadis. Detsamma gäller att detta även försvårar insyn i gemensamt finansierade verksamheter.

Regeringen kommer att behandla förslag i syfte att stoppa kryphål vad gäller skatteplanering. Därtill tillsätts en särskild arbetsgrupp som kartlägger och analyserar skatteplanering i välfärdssektorn samt lägger förslag på hur detta kan motverkas.

Därutöver ska utredas hur det kan säkerställas att den som får offentliga medel för att bedriva verksamhet inom skola, vård och omsorg ska beskatta denna del av sin verksamhet i Sverige.

Regeringen aviserar i budgetpropositionen att en proposition enligt ovanstående ska läggas till riksdagen senast 2016.

Upphandling och kollektivavtal

De nya EU-direktiven om upphandling ger ett större handlingsutrymme för medlemsstaterna att uppställa krav på kollektivavtal samt att ta miljö- och sociala hänsyn vid offentliga kontrakt. Implementeringen av direktiven ska säkerställa att det vid all upphandling av tjänster ställs krav på kollektivavtal för arbetet med en representativ svensk facklig organisation som organiserar arbetstagarna i aktuell bransch, eller att anbudsgivaren visar att man tillämpar löner och anställningsvillkor som ligger på minst samma nivå som ett centralt kollektivavtal som tillämpas i hela Sverige på motsvarande arbetstagare i den aktuella branschen. Detta villkor ska anges i förfrågningsunderlaget eller motsvarande. Kravet ska även gälla om arbetet läggs ut på någon annan part (underentreprenör). Detta gäller även för tredjelands aktörer. Regeringen ska ratificera ILO-konvention 94 om arbetsklausuler vid offentlig upphandling. Vid upphandling av varor ska det alltid ställas krav på att varorna produceras under sådana förhållanden att ILO:s kärnkonventioner respekteras fullt ut.

Då skrivningarna i SOU 2014:51, Nya regler om upphandling, inte är tillräckliga på detta område bör en utredning tillsättas med uppdrag att ta fram ovanstående.

En nationell upphandlingsstrategi tas fram i nära samarbete med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Centrala perspektiv i denna strategi ska vara utveckling av offentlig verksamhet, ekologiska och sociala hänsyn, samt innovationer. Departement som har det samlade ansvaret för upphandling tar fram förslag om att göra grundläggande sociala och klimatpåverkande krav vid varupphandlingar obligatoriska, för upphandlande myndigheter.

Upphandling och kopplingar till skatteparadis

Möjligheten att vid upphandling och valfrihetssystem exkludera aktörer som har undvikit beskattning genom att vara baserade i skatteparadis ska utredas.

Utredning tillsätts under 2015 med sikte på proposition senast 2016.

Offentlighet och insyn

Offentlighetsprincipen ska gälla fullt ut för alla offentligfinansierade välfärdstjänster. Meddelarfrihet och meddelarskydd ska också gälla. En utredning behöver tillsättas om hur offentlighetsprincipen eller motsvarande kan utökas till att gälla offentligfinansierade välfärdstjänster betalda av såväl stat, som kommun eller landsting (vård, skola och omsorg).

I SOU 2013:79 Stärkt meddelarskydd för privatanställda i offentligt finansierad verksamhet, har förslag lämnats om införande av meddelarskydd i delar av berörda sektorer. En ny utredning tillsätts med uppdrag att ta fram förslag som rör verksamhet som till övervägande delen är offentligfinansierad, såsom kollektivtrafik, färdtjänst eller dylikt. Under tiden införs meddelarfrihet snarast möjligt där utredningsunderlag finns.

Regeringen aviserar i budgetpropositionen att en proposition enligt ovanstående ska läggas till riksdagen senast 2015.

Öppna böcker

Varje enskild skola, vårdcentral och motsvarande inom välfärden ska tydligt redovisa sin ekonomi. Detta gäller oavsett om huvudmannen är offentlig eller privat. Av redovisningen ska alla intäkter och kostnader kopplade till den enskilda enheten framgå.

Vård efter behov

Den grundläggande principen att vård ska fördelas efter behov ska hävdas. Lagstiftningen ändras så att privata försäkringspatienter inte kan gå förbi i kön i den offentligfinansierade vården. Regeringen aviserar i budgetpropositionen att proposition lämnas under 2015.

Privatisering av sjukhus

Lagstiftningen ändras så att möjligheterna att sälja eller privatisera universitets- eller regionsjukhus förhindras. Det ska inte vara möjligt att gå runt lagstiftningen genom att stycka upp verksamheten. Regeringen aviserar i budgetpropositionen att proposition lämnas under 2015.